

במבט ראשון

1. "אל עיר נעורי"

בנימין טנא מספר על מסעו לורשה, לעיר נעוריו, "בתום המלחמה הגדולה". לכאורה זוהי ריפורטז'ה על ורשה שלאחר החורבן והשואה. אך בריפורטז'ה שלובים סיפורים רבים על מה שקרה לאנשים בתקופת המלחמה, בגיטו, במחנות הריכוז ובמקומות אחרים. אנו קוראים בנשימה עצורה על מעשי גבורה והקרבה של אנשים פשוטים וטובים בבואם להציל יהודים בודדים. גלריה רחבה של דמויות — נוצרים ויהודים, שגילו אומץ-לב ותושיה במאבק עם הנאצים ונגדם. אי אפשר למסור תוכנו של ספר זה. חייבים לקרוא בו. מה שאפשר לומר הוא שהוא רווי מתח מן הפרק הראשון ועד סיומו. הנער שייקרא בספר ילמד לדעת על תקופת השואה והטרגדיות שבה לא בדרך של הכללה אלא על-ידי הזדהות עם הפרט, ובכך ערכו של הספר. אף כי המחבר התכוון למסור רשמים ממסעו יש בספר הרבה יותר מרשמים סתם. יש בו חוויות-אנוש עמוקות שלו ושל אחרים ואלה משווים לספר אופיו הסיפורי המרתק.

2. "עשו לכם ספר" סדרה ראשונה

בסדרה הראשונה ששה ספרונים המיועדים לצביעה ולעבודה יצירתית ושעשועים. שמות הספרונים: כלב ושמו חומי, הסוס שלי, בקור בגן החיות, קרקס בא לעיר, הבובה שהלכה לאבוד, שרפה. המטרה המוגדרת אינה, איפוא, הסיפור עצמו אלא מה שמסביב לו היינו — הצביעה והיצירתיות. יצירתיות זאת במה מתבטאת? בצביעת הדפים, ומילוי בצב עים את המסגרות, בחיבור מספרים נתונים על-ידי העברת קוים ממספר למספר. אף

1. בנימין טנא, אל עיר נעורי, עם עובד, 1979, 189 עמ'.

2. אלישבע בן מרדכי, עשו לכם ספר, אורנים: ליאת בנימיני, הוצאת אלישר 1979.

הצבעים נתונים: "צבעו כל קטע בציור שממול בצבע אחר. כל קטע שספרתו 1 — חום; 2 — אדום וכו'.

יש איפוא הדרכה לביצוע והמדובר בפעילות טכנית ולא ביצירתיות. הסיפורים כשלעצמם שיגרתיים ורבים כמותם בספרות לילדים. הרעיון של צירוף סיפור ועבודה יצירתית לאחר קריאתו חיובי ויש לפתחו. כאשר רמת הסיפור תהיה גבוהה יותר והעבודה המתבקשת יצירתית ממש — תהיה בכך תרומה לצעד נוסף בהתפתחות ספרותנו לילדים.

3. "הזדרז, אליהו" "לילה טוב, אליהו"

"נו נו נו, אליהו"

שלושה ספרים, המספרים על הילד אליהו והתנהגותו בבית במשך יממה: לפני השינה, בבוקר עם קומו מהשינה ובשעות אחרות, בשעה שאבא קורא עיתון. מתוארת בהם התנהגותו של הילד, שנרתע מפחד הלילה; כל שיש ביכולתו לעשות, כדי למשוך תשומת לב של אביו הוא עושה ובלבד לא להישאר לבדו בחדר; הוא מבקש סיפור, מברשת שיניים, לפתע הוא צמא, שותה ושופך קצת מיץ במיטה ולכן מחליפים סדינים. כל העיסוקים מאריכים את שהותו של אבא בחדרו. אחר־כך הוא צריך "פיפי", מחפש רע, את הזובון. לבסוף הוא נרדם מרוב עייפות. בבוקר הוא נדרש ל"הזדרז" כדי ללכת למעון.

אבא מאיץ בו כל רגע ומשום מה הכל מתערבב. רק זה ורק זה — אך לבסוף כשהוא מוכן אבא אומר "רק אעין עוד רגע בעיתון..." והילד הקטן "מתנקס" באביו. על תעלול נוסף אנו קוראים ב"נו נו נו, אליהו", כאשר הוא בונה מסוק מעץ בעזרת כליו של אבא. בעורמה הוא מוכיח שהמגבלות בשימוש בכלים אינן מוצדקות. בכל שלושת הספרים המסופר הוא ריאליה מוחלטת. כך נוהגים ילדים לדבר, לשחק ולמשוך תשומת־לב המבוגרים. כך מבטאים חרדות, כך גם, כפי שמתואר, מדמיינים אריה בארון או טיסה במסוק לג'ונגל.

כל המתרחש בסיפור הוא בין הילד לבין אביו. רק הם שניהם בבית בכל היממה. מדוע ריכז ברגסטרום תשומת לבנו ליחסים של ילד־אבא דווקא, בגיל 3, 4, 5? אולי במכוון, כדי למחות נגד כל שקדמו, סיפרו ומספרים על הווי ילדים בגיל זה כשהדמות העיקרית היא האם. ואולי זהו ביטוי לז'נר סיפורי שבא להקל על ילדים שהוריהם נפרדו והם מבלים עם הורה אחד — במקרה שלנו עם האב, בלא להזכיר כלל את האם.

השפה פשוטה בתכלית. המעשים יומיומיים ואמינים. ה"בעיות" מבעיותיהם של הקטנים. בסך הכל סיפורים חינוכיים שאינם נפגמים מפאת המגמתיות החינוכית.

3. מאת גונילה ברגסטרום, תירגום משוודית: ויויאן ברסקי, מסדה, 1978.

“פתאום ורעמסס”

4.

בספר שירי “הבאיי”, ברובם בנויים סביב עולם החיות. מוגשים בחרוזים נעימים ובהמור רב. ועוד בספר שירי דמיון כגון “בא אל ארץ שומקום”.
השפה של אביטל דפנא עשירה מן המקובל בשירה לילדים אלא אם כן הקורא את השיר באוזני הילד יהיה מודע לכך וידע איך לנצל את הספר להעשרת לשונו של הילד.

“באר המטמונים”

5.

סיפור קצר על מציאת אוצר בתוך באר, סמוך לקבוץ עין החורש.
יגאל, נער תוסס ומתסיס, בעל מרץ, יוזמה ותעוזה, ספוג אהבת הארץ ועתיקותיה, מלכד סביבו נערים, צעירים ממנו במקצת והם הופכים להיות חבורת “שוחרי העתיקות”.

המוטיב חיפושי מטמון ידוע בספרות הילדים בכלל, ועם התפתחות ספרותנו לילדים מראשית קום המדינה — רבו הספרים שנושאם חיפוש מטמונים, אך המטמונים אינם המטרה העיקרית. כל המסופר ב”באר המטמונים” משתרע על תקופת זמן קצרה, מושבת לשבת.

אין בסיפור סטיה מן העיקר, אין גיבורי משנה ואין סיפור שוליים, כל שנאמר חשוב לעניין זה ולא נאמר שום דבר שאפשר בלעדיו.

לפיכך הספר מצומצם בהיקפו, 69 עמוד, בהשוואה לכל הספרים שקדמו לו בנושא זה. צמצום זה לטעמי ולזכותו של המחבר, כי אפשר לקרוא את הספר “בנשימה אחת” והמתח הפנימי שבו עוזר בכך. מורה המחפש ספר מושך בשביל ילדים סרבני-קריאה יוכל להיעזר בספר זה ולהמליץ עליו. גם זו תרומה לא מבוטלת של הסופר.

ג”ב

4. אביטל דפנא, פתאום ורעמסס, איורים: יעקב קמחי, הקיבוץ המאוחד, 1978, 31 עמ’.

5. אלישע פורת, באר המטמונים, איורים: אבנר כץ, זמורה-ביתן-מודן, 1978.

6. ר’ למשל:

(א) “אוצר לובנגולו מלך זילון”, נחום גוטמן, מסדה.

(ב) “אוצר הפחה התורכי”, יהואש ביבר, עם עובד, תשכ”ד (120 עמ’).

(ג) “בעקבות האוצר”, מרגלית בנאי, יהושע צ’ציק, תשל”ח (128 עמ’).

(ד) “גבעת הערוצים”, עודד בצר, הקיבוץ המאוחד תש”ך (134 עמ’).

(ה) “עטלפי עכו”, בנימין גלאי, מחברות לספרות, תשכ”א (275 עמ’).

(ו) “דוגית מפליגה אל הים”, בנימין תמוז, עם עובד, 1970 (118 עמ’).

(ז) “שלושה בעקבות האוצר”, דוד דיין, עם עובד, 1972 (167 עמ’).

(ח) “אריות בירושלים”, שמואל הופרט, מסדה, 1973 (122 עמ’).